

Effekter och resultat av insatser för breddat deltagande i Kulturskolan Stockholm.

Sammanfattande analys med förslag till åtgärder.

I n n e h å l l

Innehåll	2
1 Inledning	3
1.1 Uppdrag	3
1.2 Metod	3
1.3 Avgränsning	4
2 Analys	4
2.1 Sammanfattning	4
2.2 Bakgrund och förutsättningar	4
2.2.1 <i>Utveckling av deltagandet 2014-2019</i>	5
2.2.2 <i>Nuvarande kursavgifter</i>	7
2.3 Tidigare insatser	9
2.3.1 <i>Ett mer efterfrågestyrt utbud</i>	9
2.3.2 <i>Marknadsföringsinsatser</i>	10
2.3.3 <i>Satsningar i stadens budget</i>	10
2.4 Sänkning av kursavgifter 2015	11
2.4.1 <i>Effekter av sänkningen</i>	12
2.4.2 <i>Forskning om kulturskolan och avgifternas betydelse</i>	12
2.5 Exemplet El Sistema	13
2.5.1 <i>Enkätundersökning</i>	14
2.6 Exemplet Rum för skapande	14
2.6.1 <i>Effekter av Rum för skapande</i>	15
3 Slutsats och förslag på åtgärder	16
3.1 Slutsats	16
3.2 Förslag på åtgärder	17
3.3 Metoder och verktyg	17

1 I n l e d n i n g

1.1 Uppdrag

I Stockholm stads budget 2019 fick kulturskolan i uppdrag att analysera vilka effekter och resultat som tidigare insatser gett för att bredda deltagandet i kulturskolans verksamhet.

I budgeten formuleras uppdraget enligt nedan;

Utvecklingen av kulturskolan och El Sistema ska fortsätta för att nå fler barn och unga genom att analysera potentialen i hur kulturskolan med förändrade arbetsformer kan nå fler barn och unga på de platser och tider som underrepresenterade målgrupper önskar,

Som ett led i arbetet med att säkerställa att kulturskolans verksamheter når fler och bredare grupper analysera vilka resultat och effekter som tidigare insatser givit,

Skapa strategisk och framsynt planering så att resurser kan frigöras inom den befintliga verksamheten för att möta ökade hyres-, drift- och kapitalkostnader.

Fler unga ska få möjlighet att prova på eget skapande. Genom kulturskolan och El Sistema kan staden nå fler barn och unga.

Nämnden ska verka för att säkerställa ett breddat utbud och andra åtgärder som är adekvata för att nå bredare socioekonomiska grupper.

Kulturskolans verksamhet ska också involveras i högre utsträckning i skolans och fritidshemmens verksamhet, så att det blir lättare att ta del av kulturskolans utbud under och efter skoltid.

1.2 Metod

Materialet som legat till grund för analysen är främst:

- verksamhetsstatistik,
- samtal och intervjuer med enhetschefer, biträdande enhetschefer och andra nyckelpersoner i verksamheten,
- enkät- och kundundersökning¹
- projektredovisning, projektunderlag och utvärderingar för Rum för skapande²

---

¹ El Sistemas enkätundersökning december 2018 och Kulturskolans årliga kundundersökning till alla deltagare i termins- och kortkursverksamheten.

² Statligt finansierat projekt, Kulturrådet (2017-2019)

- omvärldsbevakning, forskningsrapporter och utredningar på området

1.3 Avgränsning

Analysen har fokuserat på insatser som gjorts de senaste fem åren inom Kulturskolan Stockholm. Med insatser räknas interna åtgärder, som t ex sänkningen av kursavgifter 2015. Externa insatser är t ex projekt finansierade av Kulturrådet.

2 A n a l y s

2.1 Sammanfattning

I kommunfullmäktiges budget för 2019 fick kulturförvaltningen i uppdrag att analysera vilka resultat och effekter som tidigare insatser gett inom kulturskolans verksamheter. Analysen visar på att den nuvarande avgiftsmodellen från 2015 inte fått avsedd effekt med ett ökat deltagande i stadsdelar där kulturskolan har låg beläggning och att det behövs andra insatser för att öka deltagandet. Exempel på insatser som gett effekt är riktade och uppsökande verksamheter som direkt vänts till underrepresenterade grupper i närmare samarbete med skola och fritids. Förutsättningen att dessa insatser ger effekt är en långsiktighet i arbetet då förtroende och relationer tar tid att bygga. Även ett mer efterfrågestyrt kursutbud har lett till ökat deltagande samt möjlighet till avgiftsfritt deltagande för barn till föräldrar med bristande ekonomiska möjligheter.

För att kulturskolan ska kunna nå fler barn och unga, särskilt i stadsdelar med lägre deltagande och bland underrepresenterade grupper, behövs en mer riktad, tillgänglig och avgiftsfri verksamhet.

2.2 Bakgrund och förutsättningar

Kulturskolan Stockholm är landets klart största kulturskola vars nettobudget för 2019 uppgår till 177,9 miljoner kronor. Med ett ökande befolkningsunderlag och ett snabbt förändrat kulturklimat i samhället behöver kulturskolan förändras och anpassas till målgruppens efterfrågan på kultur, både när det gäller utövande och konsumtionsmönster. Youtube och DIY är lika självklart hos barn och unga idag som konkurrerade kulturpedagogiska aktörer i samhället. Det innebär att kulturskolan måste hitta förnya arbetssätt för att möta ett fritidsbud och en

utbildningsmarknad i snabb utveckling och för att kunna nå fler barn och unga inom bredare socioekonomiska grupper.³

2.2.1 Utveckling av deltagandet 2014-2019

År	2014	2015	2016	2017	2018
Avgiftsbelagda kursplatser	15 734	15 876	16 402	16 858	18 061
Avgiftsfri verksamhet	12 700	11 933	11 481	18 813	21 224
Totalt	28 434	27 809	27 883	35 671	39 285

Under åren 2014 – 2018 har den avgiftsbelagda verksamheten ökat från ca 15 700 elevplatser till ca 18 000 elevplatser. I den siffran finns både terminskurser och kortkurser inräknade, varav kortkurser har ökat i omfattning under 2018 och 2019. Deltagandet i den avgiftsbelagda undervisningen har länge legat förhållandevis stabilt runt 16 - 18 000 elevplatser. Den avgiftsfria verksamheten har ökat kraftigt och parallellt med Kulturrådsprojektet Rum för skapande, som initierades 2017. Det totala antalet elevplatser uppgick 2018 till 39 285 varav 21 224 utgjordes av avgiftsfri verksamhet. Jämfört med 2016 har den avgiftsfria verksamheten nästan dubblats.

Den generella ökningen av elevplatserna har huvudsakligen skett genom riktade och uppsökande insatser i utvalda stadsdelar. Under åren 2017-2018 arbetade kulturskolan på uppdrag av förvaltningen särskilt med sk prioriterade stadsdelar, för att öka deltagandet där. Arbetet i de prioriterade stadsdelarna har fortsatt även under 2019.

För 2018 var deltagandet fördelat över de olika stadsdelsområdena enligt nedanstående tabell. Den visar på en relativt stor spridning mellan stadsdelsområdena och omfattningen på deltagandet i kulturskolan ser alltså olika ut beroende på var man bor. Förklaringarna till det är flera, exempelvis föräldrarnas förutsättningar att möjliggöra deltagandet, vilket kursutbud som erbjuds, hur möjligheten till lokaler för verksamheten ser ut och samarbete med andra aktörer i området.

---

³ Kartläggning - Kulturskolornas behov av stöd, Kulturrådet, mars 2019. Kulturskola i rörelse, Kulturrådet, 2019. Mer för fler – erfarenheter från utvecklingsarbete med användaren i fokus, SKL/Kulturskolerådet, 2019. Skillnadernas Stockholm, Stockholm stad, 2015. SOU 2016:69 – En inkluderande kulturskola på egen grund, Kulturdepartementet, 2016.

Tabell 1: Antal deltagande individer i kulturskolans verksamhet per stadsdelsområde, avgiftsbelagd verksamhet. 2018.

Stadsdelsnämndsområde	Antal boende 6-22 år	Antal individer i kulturskolan	Andel elever i kulturskolan
Skarpnäck	8 149	1 137	14,0%
Hägersten-Liljeholmen	13 297	1 426	10,7%
Bromma	15 605	1 506	9,7%
Kungsholmen	7 880	776	9,8%
Älvsjö	6 430	583	9,1%
Södermalm	17 940	1 601	8,9%
Hässelby-Vällingby	16 125	1 176	7,3%
Farsta	10 710	817	7,6%
Enskede-Årsta-Vantör	17 485	1 217	7,0%
Norrmalm	9 049	555	6,1%
Östermalm	10 318	576	5,6%
Skärholmen	8 022	352	4,4%
Spånga-Tensta	9 847	578	5,9%
Rinkeby-Kista	11 072	367	3,3%
Övriga *		372	
Total	161 929	13 039	7,8%

* = t ex skyddad identitet och elever från annan kommun.

Bryter man ner deltagandet på stadsdelsnivå blir spannet ännu större. Deltagandet i kulturskolans avgiftsbelagda verksamhet är ojämnt fördelat över staden. Under 2018 deltog exempelvis endast 0,6% av de unga i stadsdelen Rinkeby i kulturskolans termins- och kortkurser (29 elever). I de andra prioriterade stadsdelarna var motsvarande siffra 2018; Tensta 2,3% (110 elever), Husby 4,4% (119 elever), Rågsved 3,6% (89 elever), Skärholmen 2,8% (55 elever) och Hjorthagen 9,3% (88 elever).⁴ En jämförelse med motsvarande uppgifter från 2014 visar att andelarna har varit i stort sett oförändrade sedan dess. Fördelningen av deltagare följer de socioekonomiska mönster som redovisats i bland annat rapporten Skillnadernas Stockholm⁵.

⁴ Deltagaranalys grundat på kulturskolans egen statistik, Sweco, 2018

⁵ Skillnadernas Stockholm, Kommissionen för ett hållbart Stockholm, Stockholm stad, 2015

2.2.2 Nuvarande kursavgifter

Kulturskolan Stockholms nuvarande kursavgifter har gällt sedan hösten 2015 och har olika nivåer beroende på ämnesinriktning, lektionslängd, gruppstorlek och antal lektioner. Terminskurserna utgörs av minst 12 lektionstillfällen medan kortkurserna har färre lektioner och är anpassade till att erbjudas på lov och kortare tidsintervall. Kulturskolan tillämpar också syskonrabatt och möjlighet att söka nedsatt avgift om hushållets ekonomi är låg. Nedsättningen innebär att familj vars årsinkomst är lika med eller understiger fem prisbasbelopp har rätt att ansöka om nedsättning av avgiften. Detta innefattar även hemmaboende ungdomar över 18 år. Rätten till nedsättning innebär att terminsavgift för ämneskurs fastställs till 300 kr per barn oavsett hur många ämnen barnet deltar i. Syskonrabatten innebär att deltagande i kulturskolans terminskurser är gratis från och med det tredje deltagande barnet. Rabatten gäller inte instrumenthyra samt kortkurser⁶.

Tabell 2: Nuvarande kursavgifter för Kulturskolan Stockholm⁷. Kronor.

Avgifter från och med 2018-01-01 Ämne	Avgifter 2018
Deltagare från annan kommun terminskurs	3 000
Deltagare från annan kommun kortkurs	1 500
KAP - kulturskolans avancerade program	2 000
Instrumentalundervisning, sång	750
Bild & form, dans, teater och cirkus utökad tid, 90-120 min/vecka	750
Ämnesöverskridande och övriga ämnen; lektionstid motsvarande ovanstående t ex musikal	750
Instrumentalundervisning i större grupper 6-9 elever	300
Dans	300
Särskilda kurser som lovkurser och helgkurser	300
Bild & form	300
Teater	300
Cirkus	300
Kortkurser i olika ämnen. Sex lektioner/tillfällen	200
Särskilda projekt	300
Ensemble/orkester/kör. Tio deltagare eller fler. Gäller även för deltagare från annan kommun i mån av plats	300
Nyfiken på. Tre lektioner	100
Instrumenthyra per påbörjad hyrperiod (termin)	300
Administrativ avgift instrumentförrådet vid makulering av instrument	100
Ensemble/orkester och kör är gratis för dem som deltar i instrumentalundervisning respektive sång	0
Prova på-kurs. En lektion	0

Kulturskolan har idag låga kursavgifter jämfört med flertalet kommuner i Stockholms län. Bara Botkyrka och Södertälje har lägre terminsavgifter. I jämförelse med landets kulturskolor ligger Kulturskolan Stockholms terminsavgifter något över medelvärdet i landet på 650 kr⁸. I ett nationellt perspektiv har Stockholm höga driftskostnader, t ex lokal- och personalkostnader⁹.

⁷ Stockholms stads budget 2018, kursavgiftsbilaga, 2018

⁸ Kulturrådets statistik över Sveriges kulturskolor, 2018

⁹ Enligt Lärarnas Riksförbund är medellönen för deras medlemmar som är kulturskolelärare 32 108 kr (medianen 32 284 kr) i Sverige, december 2018. Stockholms stads medellöner är 32 930 kr, och medianlönen 32 300 kr, augusti 2019.

Tabell 3. Avgifter för kulturskolan i Stockholms län våren 2019. Kronor.

Kommun	Musik	Dans	Teater	Bild/form
Botkyrka	350	350	350	350
Danderyd	1 720	1 720	1 720	1 720
Ekerö	1 173	847	847	1 173
Haninge	1 000	Erbjuds ej	Erbjuds ej	Erbjuds ej
Huddinge	1 000	1 000	1 000	Erbjuds ej
Järfälla	1 000/1100	1 000	1 000	1 100
Lidingö	1 200	Erbjuds ej	Erbjuds ej	Erbjuds ej
Nacka	1 080	1 200	1 200	900
Norrtälje	-	-	-	-
Nykvarn	850	Erbjuds ej	Erbjuds ej	850
Nynäshamn	800	800	800	800
Salem	1 000	1 000	1 000	Erbjuds ej
Sigtuna	1 100	1 100	1 100	1 100
Sollentuna	1 100	1 100	1 100	900
Solna	1 375	1 000	825/1000	825
Stockholm	750	300	300	300
Sundbyberg	850	550/850	550/850	Erbjuds ej
Södertälje	450	450	450	750
Tyresö	1 190	700-1 190	700-1 190	700-1 190
Täby	1 700	Erbjuds ej	1 700	1 700
Upplands-Bro	900	900	900	900
Upplands Väsby	1 050	Erbjuds ej	650	1 050
Vallentuna	1 500	900	900	1 500
Vaxholm	1 650-2 450	Erbjuds ej	1 150	Erbjuds ej
Värmdö	1 250	1 250	1 250	1 250
Österåker	1 440	Erbjuds ej	Erbjuds ej	Erbjuds ej

Källa: Respektive kommuns/kulturskolas hemsida 2019-03-23

2.3 Tidigare insatser

I resten av kapitel 2 analyseras insatser som i någon form har haft effekt på kulturskolans utveckling av antalet deltagare under de senaste åren. De mest betydande insatserna, sett till ökningen av antalet deltagare, finns under punkterna 2.4 – 2.6.

2.3.1 Ett mer efterfrågestyrt utbud

Konkurrensen med andra aktörer som erbjuder kurser och aktiviteter inom kulturskolans verksamhetsområde är stor i Stockholm idag. Detta tvingar Kulturskolan Stockholm att se över sitt verksamhetsutbud för att behålla

och öka antalet deltagare. En stark konkurrensfördel är kulturskolans låga avgifter, men är hushållens betalningsvillighet hög för kulturskolelik verksamhet har inte denna faktor så stor inverkan i valet av aktör.

Kulturskolan behöver undersöka vilka ämnen och inriktningar som barn och unga i Stockholm idag efterfrågar. En nyckel till detta finns i svaren på den årliga kundundersökningen som görs¹⁰. Här kan eleverna i fritext skriva vilka ämnen de önskar, men idag saknar, i utbudet.

Det pågår i viss mån en ständig översyn av utbudet på enheterna. När pedagoger slutar finns möjlighet att t ex växla ämne genom att rekrytera ny kompetens. En sådan kompetensväxling har exempelvis enhet Väst gjort under de senaste åren, då de ställt om till mer efterfrågade ämnen och breddat utbud¹¹. Även El Sistema har i och med den omorganisation som pågår under 2019 ställt om sin kompetens.

2.3.2 Marknadsföringsinsatser

Kulturskolan gör centralt olika marknadsföringsinsatser, t ex tunnelbanereklam, riktade utskick till målgrupper och under senare tid daglig aktivitet på sociala medier¹². Vissa enhetsövergripande arrangemang som Kulturskolans dag och medverkan på nationaldagsfirandet i Rålambshovsparken marknadsför kulturskolan. På enheterna görs marknadsföring i form av exempelvis besök på skolor, lärarföreläsningar och öppet hus-verksamhet. Även konceptet ” k o m p i s v e c k a ” d ä r e l e v e n f å r t a m e d marknadsföra verksamheten.

Det är svårt att mäta vilken effekt som marknadsföringen har och hur den har påverkat ett breddat och ökat deltagande. En stor förändring i kommunikationsarbetet är arbetet med sociala medier, vilket analyseras månadsvis med hjälp av företaget Meltwaters tjänster. Under mars 2019 hade t ex Facebook en räckvidd på ca 71 000 individer med totalt 26 egna inlägg¹³.

2.3.3 Satsningar i stadens budget

En ökad budgetram ger större möjlighet till insatser för bredda deltagandet i kulturskolans verksamhet. Under de senaste åren har kulturskolan fått följande satsningar i budgeten, som redovisas nedan¹⁴. De utökade budgetramarna har dock inte uppgått till summan av satsningarna, utan minskas av t ex ökade intäktskrav, justering för minskade kostnader samt

---

¹⁰ Kulturskolans kundundersökning, Alice Survey, 2019

¹¹ Intervju med enhetschef Birthe Andersson, april 2019

¹² Kulturskolan Stockholm finns på Facebook och Instagram.

¹³ Analysrapport Kulturförvaltningen, Stockholm stad, Meltwater, mars 2019

¹⁴ Stockholms stads budget, åren 2015-2019

effektiviseringar (som inte redovisas i nedanstående tabell). Analysen är dock att kulturskolan under de senaste åren fått relativt stora satsningar för bland annat ökat deltagande. Dessa riktade satsningar från Kommunfullmäktige bör rimligen vara en delförklaring till utvecklingen och ökningen av antalet deltagare under aktuell period. Ett konkret sådant samband är El Systemas ökning av antalet elever under perioden.

År	Satsning	Belopp (mnkr)
2019	Husby, ökad driftskostnad	0,7
	Summa:	0,7
2018	El Sistema	3
	Nya pedagogiska samarbetsformer	0,5
	Vällingby	2,2
	Ökat deltagande	4
	Summa:	9,7
2017	Fler samarbeten och breddat utbud	7
	El Sistema	3
	Summa:	10
2016	Volymökning	15
	El Sistema	3
	Summa:	18
2015	Lärlöner	2
	Utökat antal platser, sänkta avgifter	25
	Summa:	27

2.4 Sänkning av kursavgifter 2015

Under våren 2015 förbereddes den sänkning av kursavgifterna som genomfördes till hösten 2015. Det var den dåvarande politiska majoriteten som initierade detta.

Hösten 2015 genomfördes sänkningen med den förändringen att elevens kostnad för en terminskurs minskade exempelvis från 700 till 300 kr. Antalet elevplatser på terminskurser ökade mellan 2016 och 2018 med 572 platser. Den förväntade storskaliga effekten av en så pass kraftig kurssubvention uteblev dock, främst bland de underrepresenterade grupper som reformen avsåg. En del av den samlade ökningen kom till genom tillfälliga, statliga projektmedel som har möjliggjort ett utvecklat arbetssätt med en större flexibilitet i tid och arbetsform där kursutbudet i större grad har anpassats till efterfrågan. Ett intensivt arbete inom projektet Rum för skapande, att utveckla samarbetet med skola, fritids-

och ungdomsgård, har inneburit att fler elever fått kännedom om Kulturskolan Stockholm och det har genererat ett ökat deltagarinflöde.

2.4.1 Effekter av sänkningen

Det är svårt att särskilja exakt vilka effekter kursavgiftssänkningen haft, eftersom andra parametrar också troligen påverkat ökningen av kursplatser.

Avgiftsförändringen innebar att elevens kostnad för en terminskurs minskade exempelvis från 700 till 300 kr. Antalet elevplatser på terminskurser ökade mellan 2016 och 2018 med 572 platser. Den förväntade storskaliga effekten av en så pass kraftig kurssubvention uteblev dock, främst bland de underrepresenterade grupper som reformen avsåg. En del av den samlade ökningen kan ha påverkats av tillfälliga, statliga projektmedel som har möjliggjort ett utvecklat arbetssätt med en större flexibilitet i tid och arbetsform där kursutbudet i större grad har anpassats till efterfrågan.

Sammanfattande analys

- Kursavgiftssänkningen 2015 har inte påtagligt ökat antalet deltagare under 2015 och 2016. Betydligt större var ökningen av kursplatserna mellan 2017 och 2018.
- I enhet Väst görs bedömningen att ökning av antalet deltagare i avgiftsbelagd verksamhet istället beror på ett mer efterfrågestyrt utbud (ökning av bild/form, dans och sång på bekostnad av instrumentalkurser)¹⁵.
- Insatser som en ”öppen verksamhet”¹⁶, mer målgruppsanpassad marknadsföring, lägre trösklar som att lägga kurser närmre barnens vardag (tid och plats) gett positivt resultat (fler elever).
- Slutsatsen är att kursavgiftsnivån inte är avgörande för att delta i Kulturskolan Stockholm. I vissa stadsdelsområden (Järva och Skärholmen t ex) kan även nuvarande avgiftsnivå vara för hög samt att andra faktorer gör att man inte deltar.

2.4.2 Forskning om kulturskolan och avgifternas betydelse

Det finns inga entydiga forskningsresultat om avgifternas betydelse i kulturskolan. Utredningen ”En inklu (SOU 2016) är det största antalet familjer:verkar inte avgiftsfrågan vara den avgörande faktorn för att kunna delta i kulturskolans verksamhet men för ett antal barn, som lever under knappa

¹⁵ Intervju med enhetschef Birthe Andersson, april 2019

¹⁶ T ex inom Rum för skapande och öppna hus-verksamheten.

förhållanden, kan den vara ett allvfast att: ”Barn från hem med sämre deltar i lägre grad i kulturskolans verksamhet men i högre grad i öppna verksamheter som fritidsgårdar och bibliotek. Detta lägre deltagande verkar inte bero på ointresse, tvärtom har dessa ett högre intresse för att delta i aktiviteter som kulturskola i de bostadsområden som betecknades som lågstatus jämfört med högstatus.”

En delrapport från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, ”Jämlik fritid, bättre framtid”¹⁷, be barn och unga från socioekonomiskt svaga förhållanden i större utsträckning besöker öppna fritidsverksamheter som till exempel fritidsgård och bibliotek. Barn och unga från socioekonomiskt starka förhållanden deltar i större utsträckning i idrottsföreningar och kulturskola. I flera fall har ingen förbättring avseende jämlikt och jämställt nyttjande skett över tid.”

Öppen verksamhet är i regel avgiftsfri medan deltagande i kulturskolan kostar, vilket kan förklara de socioekonomiska skillnaderna. Men vi ser också att när kännedomen och intresset finns så vill många barn komma till kulturskolan. Forskningen lyfter särskilt fram kommunikationens betydelse. Resultaten av en norsk studie som undersökt kulturskolornas inkludering visar att det största hindret för deltagande är hur verksamheten kommuniceras¹⁷. Ovan nämnda kulturskoleutredning drar slutsatsen att det är kunskapen om kulturskolan hos barnens föräldrar som avgör om ett barn söker sig dit.¹⁸ Kulturskolans rekrytering av deltagare verkar alltså både i Norge och Sverige vara mer en kommunikationsfråga än avgiftsrelaterad. I den mån avgiften spelar roll för deltagandet förefaller avgiftsfria verksamheter vara betydligt effektivare i att nå nya elever än genom metoder med generella avgiftsreduktioner. Föräldrakontakten är en nyckelfråga och El Sistema är ett exempel på hur kulturskolan både kan förmedla kunskap om sin verksamhet och involvera föräldrarna i den.

2.5 Exemplet El Sistema

El Sistema har funnits som en del av kulturskolan sedan 2013 och omfattar 2019 ca 2 300 elever i 13 stadsdelar¹⁹. Deltagarna är mellan 5 och 12 år, undervisningen och kurserna är avgiftsfria och bygger på ett

---

¹⁷ E. Bjørnsen. Inkluderande kulturskole. Utredning av kulturskoletilbudet i storbyene. Projektrapport nr.5/2012, Agderforskning 2012

¹⁸ S 119, SOU 2016:69 – En inkluderande kulturskola på egen grund, Kulturdepartementet, 2016.

¹⁹ El Sistema finns i stadsdelar där deltagandet i den avgiftsbelagda kursverksamheten är relativt, och ibland, mycket låg.

nära samarbete med elevernas vårdnadshavare och skolan barnen går i. Verksamheten har visat sig vara pedagogiskt effektiv och den har också bidragit till att kulturskolan lyckats nå barn i områden man tidigare har haft lågt deltagande.

2.5.1 Enkätundersökning

El Sistemas verksamhet bygger på ett nära samarbete med skolorna. En enkät i december 2018 till rektorer och skolledare i de stadsdelarna El Sistema verkar gav ett mycket positivt gensvar. Respondenterna pekade bland annat på El Sistemas generella betydelse för eleverna när det gäller fokus och samarbetsförmåga i skolarbetet, självförtroende och stärkt identitet, samt självständighet; många elever har börjat ta till sig nya delar av Stockholm på egen hand. Skolledarna underströk också i sina svar att samarbetet med El Sistema stärkt skolans varumärke och profil.

Enkätundersökning visar på mycket positiva resultat på följande frågor:

- I vilken utsträckning ser du att eleverna påverkas positivt av att spela ett instrument?
- Hur viktigt är samarbetet med El Sistema Stockholm för eleverna?
- Hur viktigt är samarbetet med El Sistema Stockholm för skolan?

I dialog och intervjuer förmedlar rektorer vikten av att El Sistema finns på deras skola med avseende på:

- Effekterna för musikämnet i skolan
- Elevernas fokus och samarbetsförmåga i övrigt
- Utvecklingen av nya konstruktiva identiteter bland eleverna på skolan
- Elever som lyckas på El Sistema trots svårigheter i skolan
- Elever som utvecklat sin självständighet och börjat ta till sig nya delar av Stockholm på egen hand, vilket skolledningar inte räknade med att man skulle klara
- Skolans varumärke och profil

2.6 Exemplet Rum för skapande

Rum för skapande är ett projekt som finansieras av Kulturrådet och har pågått sedan 2017. Det nuvarande projektet avslutas under 2019, men med möjlig förlängning, beroende den ansökan till Kulturrådet som görs i augusti i år. Projektet har varit omfattande på totalt ca 17,2 mnkr och nått ett tiotusentals antal elevplatser med avgiftsfri verksamhet²⁰. Projektet har haft delprojekt i följande geografiska områden; Järva, Skärholmen;

---

²⁰ Projektredovisning Rum för skapande, 2017-2019

Hässelby-Vällingby och enhet Syd, vilka ofta täckt in de sk prioriterade stadsdelarna. Även delprojekt inom ämnet Skapa spel (hanterat av enhet Nord och Unga berättar) samt på sista året även inkluderat utveckling av helgverksamhet och Tvåornas kör. Syftet med Rum för skapande är att bredda deltagandet i underrepresenterade områden med lägre socioekonomisk status. En större utvärdering av projektet görs under vår och sommaren 2019.

2.6.1 Effekter av Rum för skapande

Det är till viss del svårt att härleda exakt hur den avgiftsfria verksamheten inom t ex Rum för skapande är en ingång i den avgiftsbelagda verksamheten i större omfattning.

Enhet Nords erfarenhet är att vissa målgrupper i mer socioekonomiskt utsatta områden deltar om verksamheten är avgiftsfri, men inte om den kostar. Det visar svårigheten att få lovkurser (med låg avgift, t ex 100 kr) belagda i dessa områden.

Exempel Husby och Tensta;

2018 (andra året för Rum för skapande) kunde Nord märka en markant ökning av elever i alla ämnen i de avgiftsbelagda kurserna i Husby och i Blå Huset/Tensta, som resultat av Rum för skapande.

- Husby; maj 2017; 355 elever, maj 2018: 442 elever (en ökning med 20%), mars 2019; 430 elever
- Blå huset; maj 2017; 189 elever, maj 2018: 228 elever (en ökning med 21%), mars 2019; 230 elever

Övriga förklaringar till ökningen som troligen påverkat: skolbesök/öppna hus och viss gratis sommarkolloverksamhet.

Exempel Östberga 2014-2019:

- Området fick del av Kulturrådsmedel 2017 (Rum för skapande). Inga medel 2018-2019.
- Deltagande i avgiftsbelagda kurser ökade från 3,4% ht 2014 i stadsdelen till 6,2% 2018.

Exempel Rågsved 2014-2019:

- Området har fått del av Kulturrådsmedel 2017-2019 (Rum för skapande).
- Deltagande i avgiftsbelagda kurser har ökat från 2,3% 2014 till 3,6 % (89 elever) 2018.
- Deltagande i gratisverksamhet i området har varit regelbundet och där har ca 150 elever gått regelbundet under 2017-2019

Övriga förklaringar till ökningen som troligen påverkat: kortare kurser/öppna hus och förläggning av verksamhet på ”neutrala” platser som områdenas kulturhus.

Exempel Resurscentret 2014-2019

- Resurscentret har fått ta del av Kulturrådsmedel 2017-2019 (Rum för skapande).
- Deltagande i avgiftsbelagda kurser ökade från 140 elever 2014 till 319 elever 2018.

Fagersjö är dock ett exempel som inte har fått ökat deltagande på avgiftsbelagda kurser efter projektet Rum för skapande.

Gemensamt för enheterna som deltagit i projektet är att det möjliggjort verksamhet i områden med i vanliga fall lågt deltagande i kulturskolans verksamhet. Nya och underrepresenterade grupper har nåtts och fått möjlighet att lära känna kulturskolan. Relationer och förtroenden har fått byggas och växa, vilket ibland är en förutsättning för fortsatt deltagande i kulturskolans verksamhet²¹. Verksamheten har ofta ägt rum i skolan eller på fritidsgården, vilket innebär att barn och unga får möta kulturskolan där de finns, i sin vardag. Det har också en nyckel för deltagande bland underrepresenterade grupper²².

3 S l u t s a t s o c h f ö r s l a g p å å t

3.1 Slutsats

Ett flertal insatser har påverkat kulturskolans utveckling för att bredda deltagandet. Att utveckla arbetssätten för att nå en större flexibilitet i tid och kursformat/verksamhetsform har möjliggjort att utbudet i större grad har anpassats till efterfrågan. Ett intensivt arbete inom projektet Rum för skapande, genom samarbete med skola, fritids- och ungdomsgård, har inneburit att fler elever fått kännedom om kulturskolan, vilket i sin tur lett till ökat deltagarinflöde.

Den generella avgiftssänkning som gjordes 2015 fick inte avsedd effekt i form av ökat deltagande. Den förväntade storskaliga effekten av en så pass kraftig kurssubvention uteblev alltså. Man kan över tid konstatera att deltagandebilden i den avgiftsbelagda verksamheten i stora delar är sig lik, vilket innebär svårigheten att härleda någon större effekt av att den avgiftsfria verksamheten leder till en större ökning av den avgiftsbelagda. Det som tydligt kan konstateras att avgiftsfri verksamhet är nyckeln att nå

---

²¹ Kulturskolans utvärdering av Rum för skapande, maj 2019

²² Projektredovisning Rum för skapande, enhet Nord, juni 2019

ut till nya målgrupper, särskilt i underrepresenterade stadsdelar. Riktade och långsiktiga insatser som El Sistema och projektet ” R u m f ö r s k a p a har visat att det går att höja deltagandet med nya pedagogiska metoder och arbetssätt.

3.2 Förslag på åtgärder

Kulturskolan behöver ständigt se över och utveckla verksamheten för att uppfattas relevant och attraktiv för Stockholms barn och unga. Viktig är också hur kulturskolan marknadsför och gör sin verksamhet känd bland idag underrepresenterade målgrupper. För att uppnå ett breddat deltagande behöver också avgifter och regler anpassas och förändras. Kulturskolan behöver arbeta med långsiktigt verkande insatser och med en hållbar och stadig finansiering. Förslag på åtgärder och strategier är:

- Nära samarbete med skola och fritidsverksamhet för att långsiktigt bygga relationer och skapa kännedom hos potentiella deltagare och samverkansparter. Att erbjuda verksamhet nära deltagarnas vardag är en förutsättning för breddat deltagande.
- Nya arbetssätt och kursformat som svarar mot efterfrågan och elevers olika intressen och förutsättningar. Kulturskolan behöver erbjuda verksamhet på platser och tider där målgruppen finns.
- Utöka möjligheten att erbjuda avgiftsfri verksamhet för underrepresenterade grupper. Analysen visar att verksamheten behöver vara tillgänglig, avgiftsfri och långsiktig.
- Möjlighet till nedsatt eller avgiftsfritt deltagande riktat till grupper med låg inkomst i hushållet.
- Riktade och uppsökande insatser i samverkan med stadsdelsförvaltningen och civilsamhället i utvalda stadsdelar. Insatserna behöver vara långsiktiga, då erfarenhet visar att det tar tid att bygga förtroende och därmed nå målgrupperna.

3.3 Metoder och verktyg

Kulturskolan behöver förnya sina arbetssätt och kursformat för att kunna bredda deltagandet och nå nya målgrupper. För detta behövs;

- Utökad samverkan med skolor, fritidshem, fritidsklubbar, fritidsgårdar etc. Verktyget är förnyat arbetssätt och en förflyttning av verksamhet från egna lokaler till skollokaler.

- Nya kursformat som t ex utökad lov- och helgverksamhet. Verktyg är t ex nytt kalendarium och semestertjänst istället för ferietjänst.
- Nya arbetssätt som t ex större grupper, där förutsättningarna finns. Verktuget är registrera större grupper i KAS/kurskatalogen.
- Utveckla arbetet på digitala plattformar. Verktyg är nya arbetssätt och nytt digitalt verksamhetsstödsystem.
- Nytt och övergripande sätt att registrera verksamhet och mäta statistik där både avgiftsbelagd och avgiftsfri verksamhet är jämbördig. Verktyg är nytt digitalt verksamhetsstödsystem.